

20.10.2008

Dnro 954/4/08

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kaija Tanttinen-Laakkonen

PÄIVYSTÄVÄN LÄÄKÄRIN KIELENKÄYTTÖ JA POTILASTIETOJEN LUVATON LUOVUTTAMINEN

1 KANTELU

Arvostelette 11.3.2008 päivätyssä kirjeessänne Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin HYKS Lasten ja nuorten sairaalan päivystävän lääkärin menettelyä.

Kerrotte vieneenne 1-vuotiaan poikanne 27.2.2008 noin klo 22.45 vaikean ummetuksen vuoksi HYKS Lasten ja nuorten sairaalan päivystyspoliklinikalle. Teidät otti vastaan ensin sairaanhoitaja, joka oli todennut lääkärin vielä tarkistavan lapsenne tilanteen ja päättävänä mahdollisista toimenpiteistä.

Pääsitte kertomanne mukaan kahden tunnin kuluttua pääsitte päivystävän lääkärin vastaanotolle. Hän oli kertomanne mukaan heti aluksi todennut, että "mehän ei täällä nyt ryhdytä mihinkään toimenpiteisiin". Poikanne vatsaa tunnustellessaan lääkäri oli kommentoinut pojallenne "no onpas äiti ja isä nyt sitten järjestäneet sinulle kunnon yöohjelmaa". Tämän jälkeen lääkäri koki aiheelliseksi jatkaa kommentointia "Mitenkäs tämä teidän poikanne on vaalea ja sinisilmäinen, kun isä on tumma ja ruskeasilmäinen, kun eikös se tumma geeni ole se hallitseva?" Kerrotte vastanneenne lääkärille hämmentyneenä "En tiedä, on varmaankin tullut äitiinsä, kun itse olen vaalea ja sinisilmäinen". Tämän jälkeen lääkäri kommentoi vielä vastaustanne sanoen "Onkos äidilläkin sitten ummetusta kun pojallakin on?"

Tämän jälkeen päivystävä lääkäri lähetti Teidät kotiin ja totesi, että voisitte seuraavana päivänä ostaa apteekista lapsellenne ummetuslääkettä ja peräruiskeita. Kertomanne mukaan kotiuditte klinikalta noin klo 02.00. Kotiin tultuanne poikanne nukkui noin tunnin ajan, jonka jälkeen hän heräsi uudelleen kovaan huutoon ja kipuihin.

Kerrotte kirjeessänne myös, että HYKS Lasten ja nuorten sairaalan poliklinikalla käynnin jälkeen Teille lähetettiin kopio toisen potilaan sairauskertomuksesta nimineen ja henkilötunnuksineen. Katsotte potilasasiakirjatietojen salassapitovelvollisuutta rikotun.

- - -

3 RATKAISU

3.1
Oikeus hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon ja siihen liittyvään kohteluun

HYKS Lasten ja nuorten sairaalan selvitys

Osastonylilääkäri toteaa saaneensa päivystäneeltä lääkäriltä selvityksen asiasta. Selvityksensä mukaan lääkäri oli vastaanotollaan 27.2.2008 todennut lapsenne hyvävointiseksi ja ajan kohtaan nähden virkeäksi ja kivuttomaksi. Lapsenne ei ollut aristanut vatsan tunnustelemista, suolensisältöä ei ollut tuntunut ja peräaukko oli ollut rauhallinen ja siisti. Lääkäri ei ollut tehnyt lapsellenne peräsuolen tutkimusta sormella peräaukon kautta (tuseeraus).

Päivystävä lääkäri oli keskustellut kanssanne lapsen ruokavaliosta ja olitte saanut kirjalliset ohjeet ummetuksen hoidosta. Ummetuksen mahdollisesti jatkuessa Teitä kehoitettiin ottamaan yhteyttä neuvolaan. Koska lapsenne oli oireeton ja kivuton vatsansa suhteen, lääkäri päätyi siihen, että peräruisketta ei tarvittu, vaan että lastanne voitiin hyvin hoitaa kotiloissa annettujen ohjeiden mukaisesti.

Osastonylilääkärin käsityksen mukaan päivystävän lääkärin hoitoratkaisua voidaan pitää järkevänä tai ainakin kohtuullisena vaihtoehtona, koska lapsenne ummetuksen kesto oli ollut lyhyt, noin kaksi viikkoa. Osastonylilääkärin mukaan valitettavaa oli kuitenkin, että lapsenne vatsakivut uusiutuivat jälleen kotona. Hänen käsityksensä mukaan peräruiske olisi mahdollisesti estänyt kipujen uusiutumisen. Osastonylilääkäri katsoo, että tämän virhearvion olisi saattanut estää myös peräsuolen tutkiminen tuseeraamalla.

Osastonylilääkäri toteaa, että arvostelunne kohdistuu erityisesti päivystävän lääkärin kommunikaatiokykyihin ja kielenkäyttöön. Lääkärin antaman selvityksen mukaan hän oli puhunut lapsellenne ja Teille kantelussa kuvattuja lauseita osana pienen lapsen tutkimusta. Lääkäri vakuuttaa, että hänen tarkoituksenaan oli ollut kiinnittää pienen lapsen huomio jutusteluun ja helpottaa siten lapsen tutkimista ja että hänen tarkoituksenaan ei ollut pilkata tai väheksyä lapsenne ja perheenne vaivaa. Osastonylilääkärin mukaan tällaista pienen lapsen haastatteluja tutkimustekniikkaa käytetään usein päivystystilanteissa, joissa lapsi ja perhe eivät yleensä tunne ennestään päivystävää lääkäriä. 1-vuotiaan lapsen huomion kiinnittäminen pois varsinaisesta tutkimisesta mahdollistaa sen, että kliiniset löydökset saadaan paremmin ja tarkemmin havainnoitua. Osastonylilääkäri toteaa, että valitettavasti tässä tilanteessa kommunikaatio ei ollut Teidän näkökulmastanne onnistunutta ja että Te koitte tällaisen kommunikaation loukkaavaksi ja ylimieliseksi. Hän kertoo Teille lähetyssä vastineessaan 7.3.2008 pahoitelleensa kommunikaatio-ongelmaa.

Selvityksensä mukaan päivystävä lääkäri on tuntenut suurta vastuuta aiheuttamastaan mielipahasta. Hän toteaa, että "epäonnistuminen näin pahasti potilastilanteessa on aina kovasti mieltä painava asia". Tämän vuoksi hän halusi lähestyä Teitä ilman välikäsiä ja lähetti 3.3.2008 Teille sähköpostiviestin, jossa hän pahoitteli tapahtunutta, pyysi anteeksi käyttäytymistään ja jätti yhteystietonsa sekä toivoi yhteydenottoanne, jotta hän olisi voinut selvittää asiaa vielä henkilökohtaisesti.

Osastonylilääkäri toteaa kiinnittäneensä HYKS Lasten ja nuorten sairaalan päivystävien lääkäreiden huomiota kommunikaatioon ja parempaan tilannearvioon.

Kannanotto

Perustuslain 10 §:n mukaan jokaisen yksityiselämä ja kunnia on turvattu.

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (potilaslaki, 785/1992) 3 §:n 2 momentin mukaan potilaalla on oikeus ilman syrjintää hänen terveydentilansa edellyttämään laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Hänen hoitonsa on järjestettävä ja häntä on kohdeltava

siten, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja hänen yksityisyytään kunnioitetaan. Potilaan kohtelulla tarkoitetaan sitä tapaa, miten häneen hoitotoimenpiteitä suoritettaessa tai muuten hoitoon liittyvissä tilanteissa suhtaudutaan (HE 185/1991, s. 16).

Potilaslain 7 §:n 2 momentin mukaan alaikäistä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen huoltajansa tai muun laillisen edustajansa kanssa, jos alaikäinen ei kykene päättämään hoidostaan.

Selityksensä mukaan päivystävä lääkäri on myöntänyt puhuneensa Teille ja lapsellenne kan- telussa kuvaamianne lauseita. Osastonylilääkäri ei ole pitänyt päivystävän lääkärin menettelyä Teidän kannaltanne onnistuneena. Tämä on myös oma käsitykseni asiasta. En voikaan katsoa potilaslain 3 §:n 2 momentissa tarkoitetun potilaan hyvän kohtelun toteutuneen tältä osin koh- dallanne.

Mitä tulee lapsenne tutkimus- ja hoitotoimenpiteisiin, viittaan osastonylilääkärin kannanottoon, jonka hän on saattanut päivystävien lääkäreiden tietoon.

3.2

Potilastietojen luovuttaminen

HYKS Lasten ja nuorten sairaalan selvitys

Osastonylilääkärin selvityksen mukaan HYKS Lasten ja nuorten sairaalan päivystyspoliklinikal- la pyritään palvelemaan kaikkia päivystyksessä käyviä potilaita lähettämällä heille käynnin jäl- keen kopio sairauskertomuksesta. Osastonylilääkärin mukaan tämä sihteerityö on valitettavas- ti altis inhimillisille erehdyksille siitä huolimatta, että kyseistä tärkeää asiaa korostetaan jatku- vasti sairaalan sisäisissä koulutuksissa.

Osastonylilääkäri toteaa kiinnittäneensä osastosihteereiden huomiota vastaisen varalle erityi- sesti henkilötietojen tarkistamiseen potilasasiakirjojen kopiota lähetettäessä.

Kannanotto

Perustuslain 10 §:n mukaan henkilötietojen suojasta säädetään lailla.

Potilaslain 13 §:n mukaan potilasasiakirjoihin sisältyvät tiedot ovat salassa pidettäviä. Terve- denhuollon ammattihenkilö tai muu terveydenhuollon toimintayksikössä työskentelevä taikka sen tehtäviä suorittava henkilö ei saa ilman potilaan kirjallista suostumusta antaa sivulliselle potilasasiakirjoihin sisältyviä tietoja. Sivullisella laissa tarkoitetaan muita kuin asianomaisessa toimintayksikössä tai sen toimeksiannosta potilaan hoitoon tai siihen liittyviin tehtäviin osallis- tuvia henkilöitä. Salassapitovelvollisuus säilyy palvelussuhteen tai tehtävän päättymisen jäl- keen.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viran- omaisessa.

Asiakirjojen perusteella pidän selvitetynä, että potilasasiakirjoihin sisältyvien tietojen salassa pidettävyyttä rikottiin HYKS Lasten ja nuorten sairaalassa. Saadun selvityksen mukaan sairaal- lan osastosihteerit huolehtivat käytännössä kopioiden lähettämisestä potilasasiakirjoista. Pe- rustuslain 21 §:n mukaiseen asian asianmukaiseen käsittelyyn kuuluu yleinen huolellisuusvel-

vollisuus. Osastosihteerit ovat sairaalassa keskeisessä asemassa salassa pidettävien potilasasiakirjatietojen käsittelyssä ja luovuttamisessa. Tässä tehtävässä heiltä on edellytettävä erityistä huolellisuutta ja tarkkaavaisuutta.

4

TOIMENPITEET

Huomioon ottaen, että päivystävä lääkäri on pahoitellut Teille kielenkäyttöään ja käyttäytymistään ja pyytänyt sitä Teiltä anteeksi, tyydyn saattamaan hänen tietoonsa edellä kohdassa 3.1 esittämäni käsitykset hänen menettelystään. Kiinnitän hänen huomiotaan vastaisen varalle potilaan hyvään kohteluun ja hoitoon. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla annan Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirille ja sen HYKS Lasten ja nuorten sairaalalle huomautuksen vastaisen varalle edellä kohdassa 3.2 selostetusta lainvastaisesta menettelystä. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni johtajaylilääkärille, HYKS-sairaanhoitoalueen naisten- ja lastentautien tulosyksikön johtajalle ja HYKS Lasten ja nuorten sairaalan pediatrian poliklinikan osastonylilääkärille. Kiinnitän sairaanhoitopiirin huomiota vastaisen varalle salassa pidettävien potilasasiakirjatietojen huolelliseen käsittelyyn.